

університеті (1913—1929). До лав Товариства вчений вступив 1909 р., 1910 р. став його секретарем, а 1920 р. — головою.

Окрім цього, редагував "Бюлетень книжних новостей" (1909—1910), "Бюлетень книг і літературних новостей" (1911—1917) та інші видання бібліографічного спрямування.

Науковець не поривав зв'язків із батьківщиною. Був членом "Холмського поступово-демократичного гуртка" в Москві, заснованого у квітні 1917 р. земляками із Західної Волині. Підтримував тісні контакти з Українським науковим інститутом книгознавства, публікував статті у "Бібліологічних вістях". Листувався з Ю. Меженком, Ф. Максименком та іншими україн-

ськими бібліографами, бібліотекознавцем та істориком С. Боровим².

Помер Б. Боднарський 24 листопада 1968 р. на 94-му році життя. Похований у Москві.

Співробітники Книжкової палати України, продовжуючи бібліографічні традиції свого земляка, 1998 р. розробили національний еталон Універсальної десятикової класифікації українською мовою, який відповідає європейській класифікаційній системі. Фахівці КПУ входять до експертної ради Міжнародного консорціуму УДК і вносять доповнення у класифікаційну систему відповідно до нових напрямів української науки.

Надійшла до редакції 5 червня 2024 року

КНИГОЗНАВСТВО. ВИДАВНИЧА СПРАВА

УДК 015:061.1](477):021.84-044.372]"2019/2023"
DOI: 10.36273/2076-9555.2024.6(335).4-8

Тетяна Устіннікова,
завідувачка відділу наукового опрацювання
обов'язкових примірників Книжкової палати України,
e-mail: prim@ukrbook.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3473-9578>

Вплив кризових ситуацій на стан доставляння обов'язкових примірників документів у Книжкову палату України у 2019—2023 роках

У статті проаналізовано динаміку доставляння обов'язкових примірників (ОП) документів у Книжкову палату України в період 2019—2023 рр., що був позначений кризовими явищами, як-от пандемія COVID-19 і повномасштабне вторгнення РФ.

З'ясовано вплив кризових чинників і непереборних обставин обраного хронологічного періоду на специфіку функціонування книговидавничої галузі, доставляння обов'язкових примірників у Книжкову палату України та звітність видавців.

Для визначення динаміки надходження обов'язкових примірників показники доставляння обов'язкових примірників неперіодичних, періодичних і продовжуваних, а також електронних видань розглянуто в порівнянні з попереднім роком.

Проаналізовано аспекти дотримання видавцями вимог вітчизняного законодавства щодо надсилання звітів за формою № 1-В (книги) (квартальна) та № 1-В (ЗМІ) (піврічна) в окреслений період.

Підсумовано, що загальна складна ситуація в Україні позначилася й на видавничій галузі, зокрема відбулися вимушені зміни в підготовці й випуску видань. Водночас із наведених статистичних даних випливає, що на другому році війни, як і на другому році пандемії, кількість ОП, доставлених у Книжкову палату України, зросла.

Ключові слова: Книжкова палата України; обов'язковий примірник; бібліографічна реєстрація; звітність; суб'єкт видавничої справи; суб'єкт діяльності друкованих медіа; пандемія COVID-19; повномасштабне вторгнення РФ

Постановка проблеми. Дослідження стану доставляння обов'язкових примірників (ОП) документів у Книжкову палату України є актуальним завданням, розв'язання якого дасть змогу простежити динаміку розвитку вітчизня-

ного книжкового ринку та з'ясувати аспекти дотримання видавцями вимог чинного законодавства України, зокрема й у кризові періоди, а також оцінити ступінь наповнення Державного архіву друку ОП видань та їх обліку.

² URL: <https://ube.nlu.org.ua/article/Боднарський%20Богдан%20Степанович>.

Кризові ситуації 2019—2023 рр., зокрема пандемія COVID-19 і повномасштабне вторгнення РФ, суттєво вплинули на стан функціонування системи ОП в Україні й негативно позначилися на систематичному й своєчасному поповненні Державного архіву друку обов'язковими примірниками видань, що демонструють обрані для аналізу показники доставляння ОП і звітності видавців за окреслений період.

Аналіз досліджень і публікацій. Підгрунтя статті становили законодавчі акти та розпорядчі документи [1—2]; статистичні дані, вміщені у збірнику "Друк України" [3—7]; результати щорічних аналітичних досліджень, опубліковані в науково-практичному журналі "Вісник Книжкової палати" [8—12].

Мета статті — виявити особливості впливу кризових ситуацій на стан доставляння обов'язкових примірників документів у Книжкову палату України у 2019—2023 рр., враховуючи такі чинники, як пандемія COVID-19 і повномасштабне вторгнення РФ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відправною точкою для дослідження стану доставляння обов'язкових примірників у Книжкову палату України у 2019—2023 рр. обрано успішний для книговидання 2019 р., щоб на підставі порівняльного аналізу з'ясувати, як пандемія COVID-19 2020 р. і повномасштабне вторгнення РФ 2022 р. позначилися на динаміці надходження ОП документів (табл. 1).

У 2019 р. фахівці Книжкової палати України здійснили державну бібліографічну реєстрацію ОП 99 074 друкованих одиниць (друк. од.) неперіодичних, періодичних і продовжуваних видань, а саме: 24 565 друк. од. книг і брошур; 5360 друк. од. авторефератів дисертацій; 214 друк. од. нотних видань; 1115 друк. од. образотворчих видань; 159 друк. од. картографічних видань; 1279 друк. од. дрібнодрукованої продукції; 55 379 друк. од. газет; 10 872 друк. од. періодичних (крім газет) і продовжуваних видань; 131 од. електронних видань. Кількість ОП усіх видань, що пройшли державну бібліографічну реєстрацію у 2019 р., становила 95% відносно 2018 р. (99 074 друк. од. — у 2019 р. і 104 712 друк. од. — у 2018 р.).

Серед опрацьованих у 2019 р. 24 565 друк. од. книг і брошур 5954 ОП становлять видання минулих років (24,2% загальної кількості ОП цих видань).

У перший рік пандемії (2020) кількість доставлених ОП всіх видів видань у Книжкову

палату України зменшилася на 15 283 друк. од. (99 074 друк. од. — у 2019 р. і 83 791 друк. од. — у 2020 р.).

Упродовж 2020 р. було здійснено державну бібліографічну реєстрацію ОП 83 791 друк. од. неперіодичних, періодичних і продовжуваних видань, а саме: 18 967 друк. од. книг і брошур; 3182 друк. од. авторефератів дисертацій; 156 друк. од. нотних видань; 1692 друк. од. образотворчих видань; 125 друк. од. картографічних видань; 1329 друк. од. дрібнодрукованої продукції; 49 579 друк. од. газет; 8659 друк. од. періодичних (крім газет) і продовжуваних видань; 102 од. електронних видань. Кількість ОП усіх видань, що пройшли державну бібліографічну реєстрацію у 2020 р., становила 84,6% до 2019 р. (83 791 друк. од. — у 2020 р. і 99 074 друк. од. — у 2019 р.).

Аналіз динаміки доставляння обов'язкових примірників документів у Книжкову палату України, свідчить, що частка видань минулих років у середньому становить 30%. Зокрема, отримані у 2020 р. ОП 4348 видань книг і брошур випуску минулих років становили 22,9% загальної кількості ОП цих видань (18 967 друк. од.).

Видавнича галузь певною мірою пожвавилася у 2021 р., що сприяло збільшенню кількості доставлених ОП на 415 друк. од. Фахівці Книжкової палати України здійснили державну бібліографічну реєстрацію ОП 84 206 друк. од. неперіодичних, періодичних і продовжуваних видань, а саме: 21 095 друк. од. книг і брошур; 4681 друк. од. авторефератів дисертацій; 194 друк. од. нотних видань, 2065 друк. од. образотворчих видань; 105 друк. од. картографічних видань; 1404 друк. од. дрібнодрукованої продукції; 45 646 друк. од. газет; 8905 друк. од. періодичних (крім газет) і продовжуваних видань; 111 од. електронних видань. Кількість ОП усіх видань, що пройшли державну бібліографічну реєстрацію у 2021 р., становила 100,5% відносно 2020 р. (84 206 друк. од. — у 2021 р. і 83 791 друк. од. — у 2020 р.).

У 2021 р. Книжкова палата України отримала 21 095 друк. од. видань книг і брошур, в тому числі ОП 6147 видань випуску минулих років, що становило 29,1% загальної кількості зареєстрованих ОП цих видань.

Різке скорочення (на 46 489) кількості доставлених обов'язкових примірників видань сталося внаслідок повномасштабного вторгнення РФ у 2022 р. Упродовж року було здійснено державну

бібліографічну реєстрацію ОП 37 717 друк. од. неперіодичних, періодичних і продовжуваних видань, а саме: 9691 друк. од. книг і брошур; 77 друк. од. авторефератів дисертацій; 111 друк. од. нотних видань; 858 друк. од. образотворчих видань; 65 друк. од. картографічних видань; 675 друк. од. дрібнодрукованої продукції; 22 245 друк. од. газет; 3915 друк. од. періодичних (крім газет) і продовжуваних видань; 80 од. електронних видань. Кількість ОП всіх видань, що пройшли державну бібліографічну реєстрацію у 2022 р., становила 44,8% до 2021 р. (37 717 друк. од. — у 2022 р. і 84 206 друк. од. — у 2021 р.).

У 2022 р. отримано ОП 3979 видань книг і брошур випуску минулих років, що становило 41,1% загальної кількості ОП цих видань (9691 друк. од.).

На другому році повномасштабної війни (2023) кількість доставлених обов'язкових примірників

усіх видів видань зросла на 6878 друк. од. Упродовж року фахівці Книжкової палати України здійснили державну бібліографічну реєстрацію ОП 44 595 друк. од. неперіодичних, періодичних і продовжуваних видань, а саме: 15 187 друк. од. книг і брошур; 221 друк. од. авторефератів дисертацій; 140 друк. од. нотних видань; 1193 друк. од. образотворчих видань; 63 друк. од. картографічних видань; 737 друк. од. дрібнодрукованої продукції; 21 870 друк. од. газет; 5059 друк. од. періодичних (крім газет) і продовжуваних видань; 125 од. електронних видань. Кількість ОП усіх видань, що пройшли державну бібліографічну реєстрацію у 2023 р., становила 118,2% до 2022 р. (44 595 друк. од. — у 2023 р. і 37 717 друк. од. — у 2022 р.).

Отримані Книжковою палатою України ОП 5581 видання книг і брошур випуску минулих років становили 36,7% загальної кількості ОП цих видань (15 187 друк. од.).

Таблиця 1

Стан доставляння ОП усіх видів видань: 2019—2023 рр.

Види видань	Кількість видань (друк. од. / од.)				
	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Усього, у т. ч.:	99 074	83 791	84 206	37 717	44 595
Книги і брошури	24 565	18 967	21 095	9 691	15 187
Автореферати дисертацій*	5 360	3 182	4 681	77	221
Нотні	214	156	194	111	140
Образотворчі	1 115	1 692	2 065	858	1 193
Картографічні	159	125	105	65	63
Дрібнодруковані	1 279	1 329	1 404	675	737
Газети	55 379	49 579	45 646	22 245	21 870
Періодичні (крім газет) і продовжувані	10 872	8 659	8 905	3 915	5 059
Електронні	131	102	111	80	125

* Згідно з Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44 "Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії" подання автореферату дисертації переліком не передбачено.

Основним інструментом контролю за доставлянням ОП є звіти за формою 1-В (книги) (квартальна) і № 1-В (ЗМІ) (піврічна), однак ситуація з їх надсиланням гірша в порівнянні з динамікою доставляння обов'язкових примірників документів. Водночас у кризові періоди є об'єктивні причини, які впливають на рівень надання звітності. Наведені нижче дані свідчать, що не всі суб'єкти видавничої справи, які доставили ОП видань, надавали звітність.

Упродовж 2019 р. отримано звіти про випуск книжкової продукції за формою 1-В (книги) (квартальна) від 1240 суб'єктів видавничої справи України (197 не здійснювали випуск книжкової продукції), а обов'язкові примірники доставили 1237 суб'єктів.

У 2020 р. отримано звіти про випуск книжкової продукції за формою 1-В (книги) (квартальна) від 1018 суб'єктів видавничої справи України, що на 222 менше, ніж у попередньому році (149 не здійснювали випуск книжкової продукції), доставили ОП у Книжкову палату України 1038 видавців.

Кількість видавців, які надіслали звіти у 2021 р., порівняно з 2020 р. зменшилася на 34. Звіти про випуск книжкової продукції за формою 1-В (книги) (квартальна) отримано від 984 суб'єктів видавничої справи України (125 не здійснювали випуск книжкової продукції), а ОП надіслали 1065 суб'єктів видавничої справи.

У 2022 р. значно зменшилася кількість видавців, які надіслали звіти (на 424). Отримано

звіти про випуск книжкової продукції за формою 1-В (книги) (квартальна) від 560 суб'єктів видавничої справи України (87 не здійснювали випуск книжкової продукції), обов'язкові примірники документів надіслали 638 видавців.

Певною мірою поліпшився стан надання звітів про випуск книжкової продукції за формою 1-В (книги) (квартальна) у 2023 р. Звіти отримано від 647 суб'єктів видавничої справи, що на 87 більше ніж у 2022 р. (93 не здійснювали випуск книжкової продукції); ОП видань надіслали 775 видавців.

Гіршою була ситуація з наданням звітів за формою № 1-В (ЗМІ) (піврічна), попри те, що співробітники відділу систематично працюють із видавцями періодичних і продовжуваних видань. Причиною може бути те, що звіти про випуск друкованих медіа затверджено пізніше, ніж звіти про випуск друкованої продукції. Додатковим чинником, що вплинув на зменшення кількості наданих звітів суб'єктами діяльності друкованих медіа стали складні обставини 2020—2023 рр., а також переведення випуску періодичних видань в електронну форму.

Зокрема, у 2019 р. із 2165 редакцій друкованих медіа України отримано звіти за формою № 1-В (ЗМІ) (піврічна) лише від 786, що становить 36,3% загальної кількості редакцій, які доставили ОП.

Упродовж наступних нестабільних років скорочувалася кількість редакцій друкованих медіа, що доставляли ОП у Книжкову палату, та кількість наданих звітів.

У 2020 р. із 2083 редакцій друкованих медіа України й інших установ отримано звіти за формою № 1-В (ЗМІ) (піврічна) лише від 589, що становить 28,3% загальної кількості редакцій, які доставили ОП.

У 2021 р. із 2056 редакцій друкованих медіа України й інших установ отримано звіти за формою № 1-В (ЗМІ) (піврічна) лише від 418

що становить 20,3% загальної кількості редакцій, які доставили ОП.

Значно погіршився стан надання звітів упродовж двох років повномасштабного вторгнення. Зокрема, у 2022 р. із 2016 редакцій друкованих медіа України отримано звіти за формою № 1-В (ЗМІ) (піврічна) лише від 292, що становить 14,5% загальної кількості редакцій, які доставили ОП.

Упродовж 2023 р. із 1690 редакцій друкованих медіа України отримано звіти за формою № 1-В (ЗМІ) лише від 238, що становить 14,1%, загальної кількості редакцій, які доставили ОП.

Висновки. Причинами непереборної сили, які вплинули на зменшення кількості доставлених ОП у Книжкову палату України, стали пандемія COVID-19 і повномасштабне вторгнення РФ, що змусило багатьох суб'єктів видавничої справи проводити діяльність онлайн і перевести випуск певних друкованих видань в електронний формат, відмовившись від послуг друкарень. Видавництва Півдня країни опинилися під окупацією чи під постійними обстрілами, що теж призвело до зниження рівня доставлення обов'язкових примірників. Катастрофічна ситуація з видавництвами й друкарнями у Харкові, зокрема брак світла, постійні обстріли й бомбардування, зруйновані склади книжкової продукції, приміщення та обладнання друкарень, суттєво вплинула на діяльність суб'єктів видавничої справи по всій країні, адже багато видавців друкують свою продукцію у цьому місті.

Отже, загальна складна ситуація в Україні не стала винятком і для видавничої галузі, в якій відбулися вимушені зміни у процесах підготовки й випуску видань. Водночас наведені статистичні дані свідчать, що на другому році війни, як і на другому році пандемії, кількість обов'язкових примірників видань, доставлених у Книжкову палату України, зросла.

Список бібліографічних посилань

1. Про обов'язковий примірник документів : Закон України від 9 квіт. 1999 р. № 595-XIV. *Офіційний вісник України*. 1999. № 18. С. 36.
2. Про затвердження форм звітності № 1-В (книги) (квартальна) "Звіт про випуск книжкової продукції", № 1-В (ЗМІ) (піврічна) "Звіт про випуск продукції друкованих засобів масової інформації" та інструкцій щодо їх заповнення : Наказ Держкомтелерадіо від 09.01.2014 № 1. *Верховна Рада України : офіційний вебсайт*. URL: <http://comin.kmu.gov.ua>.
3. Друк України (2019) : стат. зб. / уклад. С. Буряк. Київ : Кн. Палата України, 2020. 103 с.
4. Друк України (2020) : стат. зб. / уклад. С. Буряк. Київ : Кн. Палата України, 2021. 103 с.
5. Друк України (2021) : стат. зб. / уклад. А. Воронцова. Київ : Кн. Палата України, 2022. 95 с.
6. Друк України (2022) : стат. зб. / уклад. А. Воронцова. Київ : Кн. Палата України, 2023. 80 с.
7. Друк України (2023) : стат. зб. / уклад. А. Воронцова. Київ : Кн. Палата України, 2024. 76 с.

8. Жигун Т., Устіннікова Т. Аналіз стану доставляння обов'язкових примірників видань України у 2019 році. *Вісник Книжкової палати*. 2020. № 5. С. 20—26. doi: 10.36273/2076-9555.2020.5(286).20-24.
9. Жигун Т., Устіннікова Т. Аналіз стану доставляння обов'язкових примірників видань України у 2020 році. *Вісник Книжкової палати*. 2021. № 5. С. 15—21. doi: 10.36273/2076-9555.2021.5(298).15-21.
10. Жигун Т., Устіннікова Т. Аналіз стану доставляння обов'язкових примірників видань України у 2021 році. *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 11. С. 3—10. doi: 10.36273/2076-9555.2022.11(316).3-10.
11. Устіннікова Т., Жигун Т. Аналіз стану доставляння обов'язкових примірників видань України у 2022 році. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 5. С. 3—9. doi: 10.36273/2076-9555.2023.5(322).3-9.
12. Устіннікова Т., Жигун Т. Аналіз стану доставляння обов'язкових примірників видань України у 2023 році. *Вісник Книжкової палати*. 2024. № 5. С. 9—15. doi: 10.36273/2076-9555.2024.5(334).9-15.

Tetiana Ustinnikova,

*Head of the Scientific Processing Department
Mandatory Copies of the Book Chamber of Ukraine*

***The impact of crisis situations on the state of delivery
of a mandatory copies of documents
to the Book Chamber of Ukraine in 2019—2023***

The article analyzes the dynamics of delivery of mandatory copies (MC) of documents to the Book Chamber of Ukraine in the period 2019—2023, which was marked by crisis phenomena, such as the COVID-19 pandemic and the full-scale invasion of the RF.

The influence of crisis factors and insurmountable circumstances of the selected chronological period on the specifics of the functioning of the book publishing industry, the delivery of mandatory copies to the Book Chamber of Ukraine, and publishers' reporting is clarified.

In order to determine the dynamics of the receipt of mandatory copies, the indicators of the delivery of mandatory copies of non-periodical, periodical and continuing editions were considered in comparison with the previous year.

Aspects of compliance by publishers with the requirements of domestic legislation regarding sending reports in the form N 1-B (books) (quarterly) and N 1-B (media) (semi-annual) in the specified period were analyzed.

It was concluded that the general difficult situation in Ukraine also affected the publishing industry, in particular, there were forced changes in the preparation and release of publications. At the same time, it follows from the given statistical data that in the second year of the war, as well as in the second year of the pandemic, the number of MCs delivered to the Book Chamber of Ukraine increased.

Keywords: *Book Chamber of Ukraine; mandatory copy; bibliographic registration; reporting; subject of publishing business; subject of print media activity; the COVID-19 pandemic; a full-scale invasion of the RF*

References

1. Pro obovyazkovij primirnik dokumentiv : Zakon Ukrayini vid 9 kvit. 1999 r. № 595-XIV. (1999). *Oficijnij visnik Ukrayini*, 18, p. 36.
2. Pro zatverdzhennya form zvitnosti № 1-V (knigi) (kvartalna) "Zvit pro vipusk knizhkovoyi produkciji", № 1-V (ZMI) (pivrichna) "Zvit pro vipusk produkciji drukovanih zasobiv masovoyi informaciji" ta instrukcij shodo yih zapovnennya : Nakaz Derzhkomteledradio vid 09.01.2014 № 1. (2014). *Verhovna Rada Ukrayini : oficijnij vebсайт*. Available at: <http://comin.kmu.gov.ua>.
3. Buryak S. [uklad.]. (2020). *Druk Ukrayini (2019) : stat. zb.* Kyiv: Kn. Palata Ukrayini.
4. Buryak S. [uklad.]. (2021). *Druk Ukrayini (2020) : stat. zb.* Kyiv: Kn. Palata Ukrayini.
5. Voroncova. A. [uklad.]. (2022). *Druk Ukrayini (2021) : stat. zb.* Kyiv: Kn. Palata Ukrayini.
6. Voroncova. A. [uklad.]. (2023). *Druk Ukrayini (2022) : stat. zb.* Kyiv: Kn. Palata Ukrayini.
7. Voroncova. A. [uklad.]. (2024). *Druk Ukrayini (2023) : stat. zb.* Kyiv: Kn. Palata Ukrayini.
8. Zhigun T. & Ustinnikova T. (2020). Analiz stanu dostavlyannya obovyazkovih primirnikiv vidan Ukrayini u 2019 roci. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 5, pp. 20—26. doi: 10.36273/2076-9555.2020.5(286).20-24.
9. Zhigun T. & Ustinnikova T. (2021). Analiz stanu dostavlyannya obovyazkovih primirnikiv vidan Ukrayini u 2020 roci. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 5, pp. 15—21. doi: 10.36273/2076-9555.2021.5(298).15-21.
10. Zhigun T. & Ustinnikova T. (2022). Analiz stanu dostavlyannya obovyazkovih primirnikiv vidan Ukrayini u 2021 roci. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 11, pp. 3—10. doi: 10.36273/2076-9555.2022.11(316).3-10.
11. Ustinnikova T. & Zhigun T. (2023). Analiz stanu dostavlyannya obovyazkovih primirnikiv vidan Ukrayini u 2022 roci. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 4, pp. 3—9. doi: 10.36273/2076-9555.2023.5(322).3-9.
12. Ustinnikova T. & Zhigun T. (2024). Analiz stanu dostavlyannya obovyazkovih primirnikiv vidan Ukrayini u 2023 roci. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 5, pp. 9—15. doi: 10.36273/2076-9555.2024.5(334).9-15.

Надійшла до редакції 20 травня 2024 року